

בבא בתרא נ'

אבל ראייה יש וקשה שנינו לקח מהאיש וחזר ולקח הגמרא ממשיכה לדון על מה ששנינו מהאשה יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי
במשנה שבעל שהחזיק שלש שנים בקרקע של נכסי מלוג של אשתו, אינו יכול לטעון שקנה ממנה ואבד את השטר. ומדייקת הגמרא, שמשמע מהמשנה שדווקא חזקה אל מועילה לבעל בנכסי אשתו, אבל אם יביא עדי מכירה או שטר מכירה מועיל שיקנה את השדה. ולכאורה קשה, ממה ששנינו במשנה, לקח מן האיש³⁷⁵ וחזר הלוקח ולקח מן האשה³⁷⁶, מקחו בטל³⁷⁷. שהאשה יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי³⁷⁸, מכרתי לו כדי שלא יכעוס עלי ולא היה בדעתי להקנות³⁷⁹? עונה הגמרא, הרי רבה בר רב הונא אמר שאותה משנה מדברת, רק באותן שלש שדות שמשועבדות לה יותר משאר נכסיו³⁸⁰. א. שדה ששיעבד לה בפירוש בשטר הכתובה וסמכה דעתה עליה³⁸¹. ב. שדה שלא נכתב בכתובה אלא לאחר נישואין ייחד לה ועשאה אפותיקי³⁸². ג. שדה שהכניסה לו מבית אביה ושמו אותה וכתבו שוויה בשטר הכתובה, והם נכסי צאן ברזל³⁸³. וכיון שהיא סומכת על שלש שדות אלו יותר מעל שאר השדות, עליהם יכולה האשה לומר לא מכרתי אלא עשיתי נחת רוח לבעלי³⁸⁴.

שואלת הגמרא, ובאלו שדות של האשה ממעטים שהמקח קיים? אם נאמר
375 שכל קרקעותיו של הבעל משועבדים לכתובת אשתו ואם ימות או יגרשנה תטרוף מלקוחות אם לא תמצא בני חורין, שכן כתב לה כל נכסי אחראין וערבאין לכתובתיך.

376 הלוקח הוזה חזר ולקח מן האשה, נתן לה דבר מועט והקנתו לו כדי שלא תטרוף ממנו חוב כתובתה.

377 לא בטל ממש, שכל זמן שהבעל חי הלוקח אוכל פירות שהרי המוכר מכר לו כ"ז שלא תתגרש האשה ולא יבא זמן גבית כתובתה. שהרי מדובר בכל הנכסים והקרקעות שיש לבעל ובכולן אי אתה יכול לומר מקחו בטל לגמרי. אלא שעבוד הועיל שתוכל לטרוף מהן כשיגיע זמנה לגבות כתובתה, ולכן מקחו בטל נאמר על חזר ולקח מן האשה שאותו מקח בטל לגמרי, וכשתבא לגבות כתובתה תטרוף ממנו שיכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי למכור לך קרקע המשועבד לי ולא גמרתי בלבי להקנות לך. רשב"ם.

378 לאחרים שקנו מבעלה וכ"ש כשמכרה לבעלה עצמו.

379 ואינו דומה לתליוהו וזבין שמכירתו מכירה שאגב אונסו גמר ומקנה, אבל כאן שאין אונס כ"כ לא גמרה והקנתה. רשב"ם.

380 וסמכה דעתה עליהם יותר שודאי לא גמרה והקנתה אלא רצתה לעשות נחת רוח עשתה לבעלה.

381 אבל שיעבד גם את כל נכסיו שכתב לה כל נכסי אחראין לכתובתיך, אבל לא הזכיר ולא סיים מכולם בפ"י בשטר הכתובה אלא זה לבדו. רשב"ם.

382 לגבות ממנה כתובתה, כל שדותיו משועבדים לה בתוך שטר הכתובה אלא שעל זה היא בוטחת יותר הואיל ויחדו לה בפני עדים.

383 שדה שהכניסה לו מבית אביה ושמו אותו וכתבו שוויו בשטר הכתובה שקבלו עליו הבעל בדמים והן נכסי צאן ברזל שאם פחתו פחתו לו ואם הותירו הותירו לו. וזהו שכותבים ודא נדוניא דהנעלת ליה מבית אביו כך וכך ממון כך הכל קיבל עלי החתן בכך וכך דינרין וגם את זה השדה משעבד לה עם שאר נכסיו של הבעל אלא שעל זה בוטחת יותר בשעבודו הואיל ומבית אביה הכניסתו. ומג' שדות הללו אם חזר ולקח מן האשה מקחו בטל דאמרה נחת רוח עשיתי לבעלי. רשב"ם.

384 ר"ח גרס ואחת שהכניס לה שום משלו, וכך פירושו אחת שכתב בכתובה, שדה שכתב במנה ומאתים של עיקר כתובה, ובמה שאדם נתן משלו שייך לשון כתיבה ולא לשון יחוד. אחת שיחד לה בכתובתה, תחת הנדוניה שהביאה מבית אביה שהרי גם הנדוניה נקראת כתובה. ואחת שהכניס לה משלו, ששם לה שדה כנגד תוספת כתובה שהוסיף לה. ובכתובה כותבים בסדר זה קודם מנה מאתים של עיקר כתובה, אח"כ נדוניה דהנעלת לה מבית אביה ואחר כך תוספת, וצבי ואוסיף לה. תוס'.

שבא למעט שהמקח קיים, במקום שהלוקח חזר ולקח מן האשה משאר הנכסים והקרקעות של הבעל המשועבדים לאשה, כל שכן שנאמר שעשתה רק לנחת לבעלה. שהרי אם לא היתה כותבת ללוקח את השדה, הבעל יאמר לה שהיא מצפה שימות או יגרשה כדי שתגבה את כתובתה, ולכן לא מניחה למכור מהנכסים. ולכן ודאי שמקחו בטל וכאשר האשה תתגרש או שבעלה ימות תטרוף ממנו את כתובתה³⁸⁵?

נכסי מלוג אין לאיש חזקה אבל ראייה יש בנכסי מלוג
אלא רבה בר רב הונא בא למעט, שמי שקנה מן האיש וחזר ולקח מן האשה נכסי מלוג, מקחו קיים. ואינה יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי, כיון שהם שלה ואינה יראה מבעלה למחות שלא ימכרם. וזה מה ששנינו במשנה, שבנכסי מלוג דווקא חזקה אין לאיש בנכסי אשתו. אבל אם מביא ראייה שמכרה לו מעמידים ברשותו, כיון שבנכסי מלוג אם מכרה, אינה יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי.

איש ואשה שמכרו בנכסי מלוג לא עשו כלום שואלת הגמרא, הרי אמימר אמר איש כשהבעל מכר ומת או כשהאשה מכרה ומתה ואשה שמכרו בנכסי מלוג לא עשו ולא כלום. והגמרא חשבה שלא עשו כלום, מפני שיכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי, ובודאי שאם מכרה לבעלה נאמר שעשתה לו לנחת רוח, ומדוע אם הבעל מביא ראייה שקנה ממנה הקרקעות שלו? עונה הגמרא, כוונת אמימר לומר שכאשר הבעל או האשה מכרו ואחר כך מתו, אין השדה קנויה ללוקח³⁸⁶. וכפי שאמר רבי יוסי ברבי חנינא, באושא התקינו האשה שמכרה בנכסי מלוג ומתה, הבעל מוציא מיד הלקוחות, שחיזקו את השיעבוד של הבעל ועשאוהו כלוקח ראשון. אבל היכן שהבעל מכר את הפירות לאדם אחר והיא מכרה לו את הגוף, או כאשר האשה מכרה לבעלה, המכירה קיימת. ואינה יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי, מפני שבנכסים שלה אינה עושה לו נחת רוח, שהבעל לא יקפיד עליה. ולכן דייקו מהשנה אבל ראייה יש, שאם יש לבעל שטר או עדים שאשתו מכרה לו נכסי מלוג שלה המקח קיים.

או שנאמר שגם כשמכרו שניהם נכסי מלוג לאחר וכל שכן כשהאשה מכרה לבעלה אמר אמימר שלא עשו ולא כלום, כיון שהוא סובר כרבי אלעזר שלומד

385 אבל בג' שדות אלו לא יאמר לה הבעל כך מאחר שייחדם לה הדין הוא שתערער במכירתן, ויש חידוש במה שאמר לא נצרכה ששנו מקחו בטל לא רק בשאר נכסים שפשוט שהיא יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי. אלא אפי' באלו ג' שדות שאן לחומר כך מקחו בטל. כיון שמ"מ אינן שלה לגמרי כי אם של הבעל היא יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי. רשב"ם.

386 שהבעל אין יכול למכור אלא את הפירות שהן שלו בחייו וגם את הגוף אם תמות אשתו ויירשנה, אבל אם הוא ימות היא תיטול את נכסי מלוג שלה. ולכן האיש שמכר לא עשה ולא כלום לגבי זה שאם ימות בחייו אשתו היא תקח את נכסי מלוג שלה. ואם האשה מכרה את גוף הקרקע בלא פירות, שהרי הפירות הם של בעל ואח"כ מתה לא עשתה ולא כלום, ולא נאמר מאחר שמתה אין לבעל עוד פירות שהרי לא יפדנה עוד וגם גוף הקרקע לא ירש מאשתו, שהרי מכרה את גוף הקרקע בחייה. אי אפשר לומר כן אלא הבעל בא ומוציא מהלקוחות כמו שהתקינו באושא כשהיתה סנהדרין שם באחת מ' גליות שגלתה סנהדרין. רשב"ם.

מהכתובים שבדבר שלאחד שייך הגוף ולאחד הפירות, אין כח לשניהם למכור ששניהם לא נקרים בעלי החפץ. ומשנתנו הסוברת שכשהבעל מביא ראייה שקנה מאשתו נכסי מלוג הוא נאמן והמכירה קיימת, היא כחולקים על רבי אלעזר.

המוכר עבדו ופסק שימשמשנו ל' יום רמ"א ומביאה הגמרא את הברייתא שבה הראשון ישנו בדין יום או יומיים והשני אינו נחלקו, ששנינו, המוכר את עבדו על מנת שישימש את המוכר שלשים יום³⁸⁷, רבי מאיר אומר, אם המוכר הכהו והעבד מת אחרי יום, אינו נהרג כדין אדון שמכה את עבדו ומת³⁸⁸, מפני שסובר 'קנין פירות הוא כקנין הגוף'³⁸⁹, וכל שלשים הימים שהעבד עובד את המוכר כאילו גופו של העבד קנוי לו, ומתקיים בו הכתוב במכה עבדו ומת "וכי יכה איש את עבדו או את אִמְתו בַּשָּׂבֶט וּמַת פְּתַח דָּו נָקַם וְנָקַם". ואם הקונה הכה ומת אפילו אחרי זמן רב, נהרג עליו, מפני שאין לו את קנין הפירות ואינו נחשב ל'תחתיו', ונהרג כדין ישראל שהכה ישראל ומת מחמת המכה אחרי זמן³⁹⁰.

ר' יהודה או' השני ישנו בדין יום או יומיים רבי יהודה אומר השני ישנו בדין יום או מפני שהוא כספו קנין פירות לאו כקנין הגוף יומים מפני שהוא כספו, ש'קנין פירות הוא לא כקנין הגוף'³⁹¹, ובדין יום או יומיים נלמד מהכתוב "לא יִקָּם כִּי כֶסֶף הוּא" נחשב לעבד של מי שהוא קנוי לגופו. הראשון אינו בדין יום או יומים שאינו כספו. רבי יוסי אומר שניהם ישנם בדין יום או יומים, זה מפני שהוא 'תחתיו' וזה מפני שהוא "כספו". שיש ספק אם 'קנין פירות כקנין הגוף', או 'קנין פירות לאו כקנין הגוף'. ושניהם פטורים ממיתה משום 'ספק נפשות להקל'³⁹².

387 לא אמרו המוכר עבדו לפירות משום שאין דרך למכור עבד לפירות אלא להשכיר אותו. תוס'.

388 רש"י פירש בחומש איוהו יום שהוא כיומיים, מעת לעת. תוס'.

389 אם משום שר"מ דורש תחתיו הרי כתוב "כספו" ומנין ש'תחתיו' הוא יותר דוקא מ"כספו". אלא משום שר"מ סובר קנין פירות כקנין הגוף. וא"ת ששניהם אינם בדין יום או יומיים כמו שא' בהחובל תניא חדא עבדי מלוג יוצאים בשן ועין ולאשה ולא לאיש ותניא אידך לא לאיש ולא לאשה. דכו"ע לית להו תקנת אושא ונחלקו בקנין פירות כקנין הגוף. וקנין פירות כקנין הגוף אינו מועיל שיצא לאיש אלא שלא יצא לאשה. ור"י בר"ב לא גורס שם ובקנין פירות כקנין הגוף קמיפלגי. הברייתא שאומרת שיוצאים לאיש ולא לאשה כר' יהודה, והברייתא לא לאיש ולא לאשה כר' אלעזר ששניהם אינם בדין יום או יומיים ואפ' שניהם יחד אינם יכולים לשחרר. ותקנת אושא שהבעל מוציא מיד הלקוחות אינה שייכת לרבי אלעזר. ומכירתה אינה מכירה כלל. ויש לתרץ את גרסת הספרים שם בדוחק שהסברא אומרת שקנין פירות לא יועיל להיות כקנין הגוף אלא שלא יצא בשן ועין לאשה אבל לא שיצא לאיש, מפני שקנין הפירות שלו אינו חזק כדי להפקיע את קנין הגוף שלה. או שקנין הפירות של הבעל שלא היה לו דבר בגוף אינו דומה לקנין הפירות של המוכר עבדו שהיה לו קנין הגוף, וכיון שיש לו עדיין קנין פירות העבד לא יצא מידו. וכעין מה שמחלקים בפסחים בבהמת ארנונא. תוס'.

390 כמו שלומדים מהכתוב "ונקה המכה" מלמד שחובשים אותו כר'.

391 תוס' הקשו ממה ששבפרק השולח א' במסקנה על מח' ר"י ור"ש דכו"ע קנין פירות כקנין הגוף. וי"ל שלא אמרו אלא שאין ללמוד מכאן, ובערכין גרסו לעולם אימא לך לר"ש כקנין הגוף ולא גרסו דכו"ע. ובפ' השולח לא הביאו את המחלוקת כאן מפני שרצו להביא תנאים שחולקים אם קנין פירות כקנין הגוף בשדה בדומה למחלוקת ר"י ור"ל. תוס'.

392 רשב"ם כתב שהדבר נלמד מ'ושפטו העדה' "והצילו העדה". תוס' אומרים שאינו נראה שאפילו ממון לא מוציאים מספק וכ"ש של היגרו מספק. תוס'.

רא"א שניהם אינם בדין יום או יומים

רבי אלעזר אומר, שניהם אינם בדין יום או יומים, ושניהם נהרגים. זה לפי שאינו 'תחתיו', וזה לפי

שאינו "כספו". ואמר רבא, טעמו של רבי אלעזר הוא מהכתוב: "כי כסף הוא" שמיותר³⁹³ ללמד שבעלות נחשבת רק למי שהגוף והפירות שייכים לו. ואמימר אמר, בנכסי מלוג שכיון שהשדה אינו מיוחד לא לאיש ולא לאשה, אם שניהם מכרו מכרם בטל, כאדם המוכר דבר שאינו שלו שאינו מכר³⁹⁴.

אמר רב אשת איש צריכה למחות שנינו במשנה, ולא לאיש חזקה בנכסי אשתו. הגמרא שואלת, האם האשה אינה צריכה למחות בבעלה הואיל ואין לו חזקה, והרי אמר רב, מי שהחזיק בנכסי מלוג של אשת איש, צריכה למחות כדי שלא יהיה לו חזקה ולא תפסיד. ולכאורה במי רב אמר שהאשה צריכה למחות?, אם נאמר באדם אחר שאינו בעלה, הרי רב אמר אין מחזיקין בנכסי אשת איש³⁹⁵. מפני שהאשה יכולה לומר סמכתי על בעלי שהוא ימחה ולכך שתקתי³⁹⁶, אלא בבעל, וקשה על רב מדברי המשנה? אמר רבא, רב אמר בבעל שהחזיק בנכסי אשתו וחפר בה בורות שיחין ומערות, אשה צריכה למחות שלא יהיה לבעל חזקה. שנכסי מלוג השתעבדו לבעל לפירות ולא לקלקל את הקרקע³⁹⁷, ועל כך אמר רב שללא מחאה יש לבעל חזקה.

ר"נ אמר אין חזקה לנזקין אין דין חזקה ג' שנים

שואלת הגמרא, הרי רב נחמן אמר אין חזקה לנזקין. כשאדם מזיק לחבירו אינו יכול לטעון לקוחה היא בידי שהרי החזקתי בה שלש שנים בחפירת בורות שיחין ומערות אינה חזקה. מפני שבעל הקרקע יכול לטעון לא מחיתי מפני שלא החזקת כמו שאנשים מחזיקים. ואומרת הגמרא שיש לומר אין דין חזקה לנזקין. אין צריכים שלש שנים לחזקה כשחזקתו היא על ידי נזקין, אלא היא חזקה לאלתר. מפני שאין אדם שרואה שמזיקים את הקרקע שלו ושותק אלא הוא מוחה מיד, והיכן שלא מחה הפסיד. ועל כך אמר רב שכשהבעל חפר בקרקע נכסי מלוג והאשה לא מחאה, יש לבעל חזקה.

או שנאמר, שאפילו אם חפר הבעל בקרקע בורות שיחין ומערות, צריכים חזקת

393 מה היה צריך נתינת טעם לומר לא יוקם לפי שכספו הוא או שהיה אפשר לכתוב "כי כסף הוא".

394 ריב"ם הקשה כיצד אמימר מדמה מכירה לדין יום או יומיים?, הרי שנינו בהחובל מאן תנא עבד חצי עבד וחצי ב"ח וכן עבד של שותפים אין יוצאים באשי איברים כמאן כרבי אלעזר. האם שותפים בעבד לא יוכלו למכור אותו לעולם? ו"ל ששם מדובר בשני שותפים שיש לזה גוף ולזה פירות כמו במוכר עבדו ע"מ שישמשנו ל' יום, וחציו עבד וחציו ב"ח כגון שנתן כל דמיו ואינו מעוכב אלא גט שחרור להתיר בבת ישראל. אבל אם לכ"א יש מקצת גוף ומקצת פירות יוצא בראשי איברים וזה שהוציא את עינו ושנינו מפסיד את חלקו. תוס'.

395 תימה לרשב"א לעולם באחר וצריכה למחות כשהבעל כתב דו"ד אין לי בנכסיך ובפירותיהן. ונראה שמ"מ האשה סומכת על הבעל שימחה כיון שאם מתה הוא יורשה. תוס'.

396 ורב אמר אין מחזיקין בשאר בני אדם שכן משמע אין מחזיקין לשון רבים, ועוד אם בבעל אמר שאין מחזיקין הרי המשנה אמה זאת. לא לאיש חזקה בנכסי אשתו ומאי רב בא להשמיע. רשב"ם.

397 וכגון שדה שאינה עשויה לבורות ולכן יש לו חזקה שודאי קנאה מאשתו.

שלוש שנים. ורב נחמן שאמר אין חזקה לנזקין אינו מדבר בחזקת שלש שנים בקרקע חברו. אלא בא לומר שאדם לא יעשה היזק לחבירו, אפילו בבית שלו עצמו. ואפילו החזיק ימים רבים אין חזקתו מועילה לו להזיק לחברו. כמו שאמר רב מרי בקוטר, בעשן, ורב זביד בבית הכסא, בריח רע.

רב יוסף א' לעולם באחר כשאכלה מקצת ש' רב יוסף אמר, רב דיבר באדם אחר שהחזיק חזקה בחיי הבעל וג' שנים לאחר מיתתו בקרקע, ועל אף שאין מחזיקין בנכסי אשת איש, זה רק כשהחזיק בנכסיה שלש שנים בחיי הבעל³⁹⁸, אבל כאשר המחזיק אכל מקצת שני חזקה בחיי הבעל, ושלוש שנים³⁹⁹ לאחר מיתת הבעל. והוא נאמן לומר את מכרת את השדה לבעלך ואני קניתי אותה ממנו, מיגו שהיה יכול לומר אני קניתי אותה ממך⁴⁰⁰ 401, ולכן אמר רב שצריכה למחות.

398 והאשה אינה צריכה למחות מפני שהיא יכלה לומר סמכתי על בעלי סמכתי, או מפני שתאמר בעלי מכר דוקא את פירות שהיו לבעלי בנכסי, אבל לא היית יכול לקנות את הגוף שהוא שלי. שגם הוא אין לו חזקה בנכסי באכילת פרי שהכל יודעין שהבעל אוכל פירות בנכסי האשה ולכן לא מחיתי.

399 אבל אם אכל מקצת שני חזקה בחיי הבעל ומקצת לאחר מיתתו לא תהיה חזקה, ואינו דומה לאכלה שנה בפני האב ושתיים בפני הבן מפני ששם אם היה אוכל ג' שנים בפני האב הייתה חזקה. תוס'.

400 כיון שהיינו אומרים כיון שהכל יודעים שהבעל מכרם לו ולא היא, וגם הוא מודה שהבעל מכרם לו, לא תועיל חזקתו אף לאחר מיתת הבעל. שהרי אינו יכול לטעון ממך קניתי אחרי כן ואכלתי שני חזקה שהרי הוא כאריס שיורד לקרקע באריסות לפירות שאינו יכול לטעון לקחתיה ממך ולכן לא הייתה צריכה למחות. ורב משמיע שהיא צריכה למחות לאחר מות בעלה לפני שאותו אדם יחזיק בה ג' שנים. שאע"פ שמתחלה הייתה קנויה לו מהבעל הוא יכול לטעון הבעל מכר לי הגוף אם יירשך ואם ימות קודם קניתי את הפירות ומיד כשמת ונסתלקתי ממקחי קניתי ממך. וכשהוא אומר אני יודע שאת מכרת לבעלך והוא מכרה לי יש לו מיגו שהיה יכול לומר קניתי ממך ואכלתי שני חזקה. ואינו דומה לאריס לאריס משום שסתם אריס אין זמן לאריסותו אלא כל הימים הוא עומד בתורת אריסות, אבל זה שלוקחה מן האיש על מנת שאם ימות יפסיד מקחו שהאשה תטול נכסי מלוג שלה, ודאי כשמת הבעל הוא כאילו יורד עכשיו מחדש לשדה אשה זו והיא שותקת שלש שנים. ויש לומר שמכרה אותו לו. רשב"ם.

401 תוס' הקשה מדוע לא אמר שנאמן לומר ממך קניתי והיא שותקת שלש שנים. ויש לומר שנאמן גם כשאמר מכרת לי לבעל והוא מכר לי פשוט שנאמן במיגו. תוס'.